

reprezintă mobilul central al cercetării. Acest mobil deține funcția unui instinct al cunoașterii.

Bibliografie

1. Georghescu Ș. Teoria cunoașterii științifice, București: Academiei R.S.R., 1982, 476p.
2. Nemeček Ș. Raționalitatea științifică popperiană, București: Realitatea românească, 2010, 244 p.
3. Marga A. Raționalitate, comunicare, argumentare, Cluj: Dacia, 1991, 327p.
4. Newton-Smith W. H. Raționalitatea științei, București: Științifică, 1994, 343p.
5. Pârvu I. Introducere în epistemologie, București: Științifică și Enciclopedică, 1984, 478p.
6. Popper K. Logica cercetării, București: Științifică și Enciclopedică, 1981, 458p.

REPERE AXIOLOGICE ALE ELITEI

Luca Sergiu, UTM
„Preferăm să
avem funcționari,
pe care noi nu dăm nimic -
decât să avem o castă de
funcționari
care nu ne dau nici doi bani”.

Pentru a-și realiza absolut aspirațiile sale, individul are tendința de a fi include în cooperarea sa cu forța, ori prin convingere pe alții. În urma luptei pentru treapta superioară are loc această stratificare socială.

Conform teoriei selecției, selectarea se efectuează de către cercetător care selectează acele plante care corespund criteriilor sale. La fel procedează și societatea și își selectează conducătorul conform necesităților sale. Deaceia conducătorul ales nu este cel mai bun în opinia criticilor. Cei de pe treapta superioară pot fi numiți elită dacă ei au fost aleși, ori dacă în urma luptei de ascensiune au ajuns să domine acei indivizi, care dețin cele mai multe și mai bune calități necesare pentru a asigura o mai bună

guvernare. Buna guvernare poate fi realizată în cazul când toți indivizii din cadrul unui grup anumit și a întregii societăți sunt pe deplin raționali. Raționalitatea le permite să facă diferența dintre câștig și pierdere. Un individ rațional, va ceda în favoarea celui cu mai multe demnități, deoarece va avea de câștigat de pe urma unei mai bune guvernări. Pentru evidențierea elitei este utilizat criteriul meritocrației. Astfel în rândurile elitei se vor regăsi doar indivizi nu cu „drept înăscut”, ori datorită circumstanțelor de genul „locul sfânt nu este niciodată gol”, dar cei cu merite, erudiți, educați, morali și cu potențial creativ.

Cicero analizând problema „omului de Stat” ajunge la concluzia că dacă conducătorul ajunge să procedeze nedrept atunci, acel stat se va prăbuși. Elitele sunt acele care inițiază o nouă ordine socială și un nou model de guvernare. Societățile se diferă prin modurile de stratificare socială: rigidă ori flexibilă. În societățile unde clasificarea socială este flexibilă și permite trecerea unui individ de la o apartenență socială la alta, societatea devine mai viabilă și mai eficientă spre o schimbare calitativ superior. Societățile cu sistemul de clasificare socială rigid, unde nu este posibilă trecerea de la o clasă la alta, nu are loc progresul calitativ, și aceste societăți până la urmă ajung să dispară.

„Omul sfințește locul, și oamenii sunt cei care pot să identifice și să decidă ce să facă cu acest om care este în stare să sfințească locul. Omul, pentru a-și satisface necesitățile și rezolva problemele sale, are nevoie de ajutorul semenilor săi. Numai divizarea muncii, face posibilă ridicarea calității produselor și a productivității muncii. Aristotel a demonstrat că reușita oamenilor este dependentă de acceptarea unei stări de fapt: „cine poate, grație inteligenței sale, să prevadă, acela este stăpânitor și domn firesc, iar cel ce poate săvârși cu puterea corpului cele prevăzute este din fire menit a fi stăpânit și a sluji celuiilalt; așa că și stăpânul și sclavul au același interes”.

Anterior conceptul de „elită” era sinonim cu „aristocrația”, care are niște calități superioare înăscute – „sânge albastru”, „viță nobilă”, „os domnesc” etc. Nobilimea în afară de „calitățile nobile” și „gustul rafinat” aveau un privilegiu care în cel mai clar mod îi separa de popor: erau „lipsiți” de dreptul de a munci. Munca era considerată cel mai înjositor mod de viață. Actualmente și nobilimea are afaceri. În Spania prințesa „Infanta” este acuzată de înșelăciune – a sustras banii din buget prin intermediul firmei proprii de oferire a serviciilor. Munca în calitatea de proprietar de firme nu este echivalentă cu munca la propriu. Din acest motiv, sursele de venit asigurat de afaceri ori funcții nu este înjositoare ca și munca fizică ori salarială. Anterior nobilimea era scutită de impozite. Actualmente această

scutire elita este nevoită să o realizeze pe ascuns prin intermediul zonelor de „paradis fiscal”.

Acest aspect ne demonstrează că pentru a înlătura confuziile referitor dacă cineva, ori ceva face parte din elită, este necesar de a delimita elita conducătoare(political) de elita calitativă(calități de excepție). Această confuzie este firească, deoarece aspectul „conducător”, și cel „calitativ” trebuie să fie recunoscut atât de cei „conduși”, cât și de cei „simpli”, de către „aleși” și „alegători”, și nu doar de experți, pentru că sunt puși la îndoială însuși experții.

În condițiile actuale datorită efectului de globalizare cerințele față de calitățile elitei și a modului de selecție a elitei și a stratificării sociale poartă un caracter mai flexibil și mai deschis. Platon indică asupra necesității circulației elitei pentru a asigura atât o mai bună guvernare, cât și pentru a valorifica la maximum eficiență a potențialului uman disponibil - „descendenții străjerilor, dacă nu sunt suficient de buni, trebuie trecuți în alte categorii sociale, iar cei cu îndemânări deosebite să fie trecuți în rândul străjerilor. Fiecare dintre cetățeni este necesar să fie pus în funcție și ocupația cea mai potrivită conform calităților și aptitudinilor sale mai bune, astfel fiecare s-ar manifesta ca un tot întreg și nu mulțime: la fel și statul în totalitate va deveni un tot întreg și nu o mulțime.” Desigur, o astfel de circulație a elitelor, în mod firesc duce la un progres social și totodată exclud diferite tensiuni sociale. În același timp, procesul de stratificare socială devine organizat pașnic și armonios. Astfel o cerință de bază înaintată de societate către concurenți este procesul transparent de selectare a cadrului elitar. Această transparență de selectare a cadrului elitar se realizează prin procesul de democratizare a societăților, astfel alegerile au devenit obligatorii chiar și pentru regimurile autoritare. Actualmente o parte din elita politică sunt reprezentanți a acelor etnii și grupuri sociale care acum cincizeci de ani în condițiile segregării și a apartheidului nu aveau nici o speranță spre o posibilitate de restratificare socială. Ca exemplu ne servește Nelson Mandela, Leho Valensa, Barac Obama și primarul Londrei, laburistul Sadiq Khan.

O altă cerință de bază către concurenții spre treapta elitară sunt studiile. În societatea actuală educația este folosită ca pârgie în dobândirea drepturilor și pozițiilor sociale dorite sau în conservarea celor deja deținute(învățământul cu frecvență redusă ne este ca dovadă, deoarece vin la învățătură mulți dintre cei care au nevoie doar de certificat pentru a rămâne la locul său). Educația facilitează mobilitatea socială, spre ocuparea de către cei capabili a unor poziții mai înalte în societate.

O bună guvernare poate fi realizată doar în baza unor cunoștințe calitative. Pentru a oferi acces la cunoștințe și posibilitatea de a căpăta studii

superioare, în multe țări a fost introdus învățământul la distanță. Accesul la învățământul la distanță a devenit posibil datorită tehnologiilor noi de comunicare. Aceste universități, oferă șansa de a câștiga cunoștințe calitative și categoriilor sărace ale populației din diferite țări. Liberalizarea accesului la studii devine o premisă pentru o nouă stratificare socială.

Orice stat este condus de o elită, iar ca rezultat avem celebra expresie: „Elita făurește istoria”. Pentru a identifica elita este necesar să stabilim criteriile care stau la baza conceptului de elită și a clasificării elitei. Elitologia (teoria elitelor) „știința politica specială sau de ramură, este ca un ansamblu de gândire, având ca scop să explice natura, locul și rolul grupurilor sociale în mâinile cărora se află concentrate influența politică și puterea decizională”[9, 6].

Elitele prin definiție sunt persoanele cele mai competente, dar și cele mai privilegiate în plan social și material. Această regulă este valabilă atât pentru elita politică, cât și pentru elitele științifice, culturale, sportive, militare ș.a.m.d. Cuvântul „elită” este utilizat cu sens politic pentru a desemna actorii politici a unui stat, în știință pentru a desemna pe cei mai de vază savanți care au cunoștințe profunde și participă la dezvoltarea științei, în cultură sunt persoanele care au adus contribuții semnificative la sporirea patrimoniului cultural prin operele sale și activitatea profesională.

M. Weber, consideră că într-o societate educația este folosită ca pârghie în dobândirea drepturilor și pozițiilor sociale dorite sau în conservarea celor deja deținute, funcțiile educației evoluând în timp. Sociocentrismul demonstrează că în centrul procesului educațional stau cerințele sociale de ordin economic, cultural, politic, demografic, religios, idealurile educaționale fiind stabilite de către societate. Tehnocentrismul pune accentul pe procesele de ordin formativ ce au ca rezultat pregătirea indivizilor în vederea exercitării unei profesii sau formarea profesională continuă [2,20]. Importanța educației a fost percepută de la începuturile omenirii. Diferența constă în utilizarea cunoștințelor dobândite. Alexandru Macedon și Nelson Mandella pe diferite căi au dobândit educație dar rezultatele lor sunt diferite în utilizarea lor. În URSS necesitatea unor cunoștințe speciale pentru elită era asigurată prin intermediul școlii superioare de partid unde erau implimentat acel set de valori necesar sistemului.

După revoluțiile din secolul XIX perspectiva de a face parte din elită era următoarea: - „în viitor, nici un june nu va mai putea fi primit în serviciile publice ale statului, de nu va fi înzestrat cu testimoniile sau diplomele necesare, conform cu natura postului ce va ocupa”[6,10], cerințe actuale și acum.

În Roma Antică exista o singură glorie – gloria militară, și de aceea societatea era condusă de elita militară. Acest fapt se datorează interesului major al Imperiului de a se menține ca hegemonie și pentru a se putea extinde în continuare. Datoria sfântă față de imperiu a fiecărui cetățean reieșea, în primul rând, din aceste interese majore.

Formarea cadrului elitar dirijat de autorități, și selectarea conform „selecției naturale”, dacă nu sunt în concurență diametrală, ci se suprapun, creează posibilitatea formării unei conștiințe de „intelectual de elită”. Este importantă pentru această elită nu doar situația materială și socială, dar și valoarea supremă pe care o au cunoștințele adevărate. Aceste cunoștințe veritabile sunt unicele capabile să conducă spre progresul tehnico-științific.

Actualmente structura și formarea elitelor este determinată de procesele sociale interne, dar și de fenomenul circulației elitelor. Utilizarea creierilor străini pentru a produce tehnologii, sau a cumpăra tehnologiile gata, a produce savanți ori ai „cumpăra”. Este necesar de a crea un instrument de dirijare a procesului de formare și recrutare a elitei. Crearea unui sistem independent de apreciere a cunoștințelor este necesar pentru a combate o posibilă influență a relațiilor de rudenie, banilor, sau apartenența la o clasă socială. Acest instrument trebuie să fie utilizat de către stat în strategia sa de formare a elitei conform criteriului meritocrației. Societățile în care circulația elitelor sa bazat mai mult pe criteriul meritocrației au avansat mai mult în plan cultural și progres tehnico-științific, iar societățile închise, totalitare și nebazate pe criteriul meritocrației au stagnat în dezvoltare în plan cultural progresul tehnico-științific și nivelul de viață a populației la general.

Dacă analizăm după anumite criterii observăm că elita nu este ceva apriori, ci condițiile devenirii reies din necesitate. Universitatea de Stat din Moscova a fost creată pentru instruirea viitorilor funcționari (dlea raznocințev), studiile fiind cu plată, admițându-se la studii doar copii de nobili și preoți (adică valabil fiind doar pentru rangul social înalt). Din acest motiv V. Lomonosov, a cărui nume o poartă această universitate, a fost nevoit să recurgă la șiretlicuri și schimonosiri de biografie pentru a accede la studii.

Napoleon Bonaparte a introdus în École Polytechnique destinată la origine pentru a da Franței înalți funcționari care profesau, în general, în marile corpuri ale Statului francez un regulament de selectare a candidaților printr-un concurs de admitere pentru orice categorie socială cu studii bugetare.

École Polytechnique este considerată cea mai prestigioasă instituție de învățământ științific din Franța. Această reputație este clădită atât pe dificultatea concursului de admitere, cât și pe faptul că o bună parte dintre

politehnicieni, odată intrați în sfera profesională, acced la poziții cheie în industrie, afaceri, administrație, management sau chiar politică, perpetuând renumele școlii și justificând sintagma de *élite républicaine* (elita republicană) asociată absolvenților acestei școli.

În Imperiul Rus și Uniunea Sovietică, accesul la studii și posturi nu se baza în primul rând pe principiul vocației și al meritocrației. Această strategie diferită a dus la un progres diferit a societăților date. Țările occidentale unde a fost liberalizată circulația elitelor, progresul social, tehnic și științific a atins niveluri mai înalte atât cantitativ cât și calitativ.

Elitele pentru a accede la o treaptă mai înaltă, sau pentru a se menține la putere, deseori apelează la ajutor din exterior în defavoarea sa și a propriului popor.

În orașul-stat Singapore în anul 1959 a fost ales un prim-ministru care în 31 de ani a ridicat țara din lumea a treia la locul trei din lume după bunăstarea populației.

Elita trebuie să făurească idealuri, fiecare să facă ceia ce știe mai bine. Această contribuție față de societate a fiecărui individ, prin realizarea a ceea ce știe mai bine, poate să se manifeste doar prin vocație. Doar vocația este în stare să identifice în individ calitățile speciale și performante și să direcționeze activitatea sa cu maximă eficiență. Numai vocația permite utilizarea eficientă a resurselor personale: „în vocație se întrupează la un loc cele mai înalte însușiri morale și intelectuale ale sufletului. De aceea nu este deloc o coincidență că popoare, care au avut în sânul lor mai mulți oameni de vocație, acelea au progresat mai mult” [3]. Dacă anterior, monarhul decidea ca la curtea sa să se afle cei mai buni medici, astronomi, bucătari, arhitecți, pictori, muzicanți etc. apoi, în societățile cu un sistem al puterii divizate acest proces are aceiași tendință, doar că decizia aparține mai multor persoane, și de aceea continuitatea profesională, și în special asigurarea unei strategii de lungă durată este mai dificilă.

Aristotel prin afirmația ”Fiindcă statul este alcătuit totdeauna din două părți bine deosebite, săracii și bogații, trebuie a convinge și pe unii și pe ceilalți că nu vor găsi garanție decât în putere și a înlătura dintre ei orice nedreptate mutuală. Dar dintre aceste două partide, cel mai tare este totdeauna acela care trebuie luat ca unealtă a puterii, pentru ca într-un caz extrem, tiranul să nu fie silit ori să dea libertate sclavilor, ori să ia armele din mâinile cetățenilor. Partidul acesta este de ajuns prin el însuși spre a apăra autoritatea al cărei sprijin este și pentru a-i asigura triumful contra acelor ce o atacă”[1], indică la o inevitabilă stratificare socială, dar totodată și la existența robiei. Acest fapt întră în contradicție cu posibilitatea de realizare a individului și cu principiile democrației contemporane. Acest aspect este urmat și în condițiile actuale din necesitatea asigurării unei mai

bune guvernări.

O bună guvernare poate fi realizată doar în baza unor cunoștințe calitative. Necesitatea educației pentru elită a fost conștientizată încă din antichitate. Astfel în toate societățile s-a mers pe formula creării de școli speciale pentru copiii regilor și a aristocraților. În Uniunea sovietică pentru funcționarii de partid a fost creată Școala Superioară de Partid, deoarece buna guvernare se egala cu nivelul superior de ideologizare a funcționarului.

Pe parcursul istoriei, educația afectează cu exclusivitate toate aspectele vieții sociale, evidențiind și amplificând potențialul de dezvoltare atât al fiecărui element din sistem, cât și al societății ca unitate integră. Societatea umană și educația devin în timp variabile ce se intercondiționează: nivelul de dezvoltare al societății condiționează locul în societate și tendințele în evoluția fenomenului educațional, iar educația, la rândul său, perpetuează și trasează traiectoriile de dezvoltare ale societății umane.

Alven Toffler susține că știința este cea mai democratică sursă a puterii. De aici rezultă că elita științifică este un obstacol pentru dictatori, iar dictatorii pentru realizarea scopurilor sale cu siguranță că vor înlătura orice obstacol din calea lor.

Elitele culturale și științifice au rolul de a apăra cultura și meritele naționale în știința universală. După cum a demonstrat Rădulescu - Motru, - vocația face pe individ să se simtă ca o parte necesară totului; ca un factor predestinat să fie așa cum este. Acel ce se simte cu o vocație, se simte cu o responsabilitate față de el însuși. Această responsabilitate a vocației față de sine și societate cu necesitate cere ca și societatea să fie responsabilă de potențialul său intelectual, și ca urmare de condițiile de formare și selectare a elitelor. Formarea elitei după criteriul meritocrației, poate fi realizată în baza condițiilor de evidențiere și realizare a calităților personale a fiecărui individ și a mecanismului de selectare și promovare în plan profesional.

Există obiecții pur terminologice la ceea ce este termenul de „elita”, dar toate duc spre aspectul „calitativ” și „conducător”, despre care F. A. Hayek a scris în „Drumul către servitute”, că „autoritățile sunt cele mai rele” [5,75], ceea ce contravine semnificației de „ales”. Rezultă că aspectul „conducător”, nu este cel mai „calitativ”.

Formarea cadrului elitar dirijat de autorități, ori selectarea conform „selecției naturale” dacă nu sunt în concurență diametrală, ci se suprapun, creează posibilitatea formării unei conștiințe de „intelectual de elită”, pentru care este important nu doar situația materială și socială, dar pentru care valoarea supremă o au cunoștințele adevărate. Aceste cunoștințe veritabile sunt unicele capabile să conducă spre progresul tehnico-științific.

Afirmația lui A. Toynbee că „Dezvoltarea unei societăți, este opera unor personalități creatoare, sau a unor minorități,, este strictă dependență de lumea valorilor cultivată prin intermediul educației fiecărui individ în parte.

Bibliografie

1)Aristotel, *Politica*, Redactor: Nicolae Năstase, editura Cultura Națională Imprimeria de Vest R.A., Oradea, 1996

2) BUCOS TATIANA, *EDUCAȚIA – FACTOR IMPORTANT ÎN VALORIFICAREA POTENȚIALULUI ECONOMIC NAȚIONAL*, Teză de doctor în economie, CHIȘINĂU – 2014, p.20

3) Constantin Rădulescu-Motru, *Elemente de metafizică*, ed. Timpul, Iași, 1997.

4) DURKHEIM, ÉMILE, *Regulile metodei sociologice* / trad. de Dan Lungu. Iași : Polirom, 2002, 192 p.

5)Friedrich A. Hayek, *Drumul către servitute*, București, Humanitas, 1993

6)Lucian Nastasă, *ITINERARIILE SPRE LUMEA SAVANTĂ. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate (1864-1944)*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2006.

7) M. Kolabinska, *La circulation des élites en France*

8) Stănciulescu E. *Teorii sociologice ale educației*. Iași: Editura Polirom, 2002.

9)VARZARI Pantelimon, *INTRODUCERE ÎN ELITOLOGIE*, Chișinău: CE USM, 2003

10) Weber M., *Politica, o vocație și o profesie*. – București, 1992.

11) William Genieys, Armand Colin, ***SOCIOLOGIE POLITIQUE DES ELITE(S)***, 2011

12)Лэш Кристофер, *Восстание элит и предательство демократии*, Пер. с англ./ Перевод Дж. Смити, К Голубович. М.: Издательство "Логос", Издательство "Прогресс", 2002.–224 с.

13) Чернов А. А., *СТАНОВЛЕНИЕ ГЛОБАЛЬНОГО ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ*, М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2003.